ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ MARCO DARMON της 15ης Ιουνίου 1994 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Με την υπό κρίση προσφυγή ακυρώσεως το Δικαστήριο καλείται για πρώτη φορά να ερμηνεύσει την οδηγία 90/684/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1990, σχετικά με τις ενισχύσεις στις ναυπηγικές εργασίες (στο εξής: έβδομη οδηγία) [1], η οποία εκδόθηκε κατ' εφαρμογήν του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο δ', της Συνθήκης ΕΟΚ [2]. Η προσφυγή αποτελεί ευκαιρία να αποσαφηνιστεί η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ του Συμβουλίου και της Επιτροπής εντός του πεδίου εφαρμογής του νομοθετήματος αυτού.

2. Στο κεφάλαιο ΙΙ της οδηγίας αυτής, το άρθρο 4, παράγραφος 1, που αφορά τις «ενισχύσεις λειτουργίας», ορίζει ότι «οι ενισχύσεις στην παραγωγή προς υποστήριξη της ναυπήγησης και της μετατροπής πλοίων είναι δυνατόν να θεωρείται ότι δεν αντιβαίνουν προς την κοινή αγορά, εφόσον το συνολικό ποσό της ενίσχυσης που χορηγείται για μια σύμβαση δεν υπερβαίνει, σε ισοδύναμο επιδότησης, ένα κοινό *ανώτατο όριο* (...)» [3]. Το ανώτατο αυτό όριο καθορίζεται από την Επιτροπή [4].

3. Το κείμενο του άρθρου 4, παράγραφος 7, έχει ως εξής:

«Οι ενισχύσεις για τη ναυπήγηση και τη μετατροπή πλοίων, οι οποίες χορηγούνται υπό μορφή *αναπτυξιακής ενισχύσεως* σε αναπτυσσόμενες χώρες δεν υπάγονται στο ανώτατο όριο. Οι ενισχύσεις αυτές μπορούν να θεωρούνται ότι δεν αντιβαίνουν προς την κοινή αγορά εφόσον είναι σύμφωνες με τις διατάξεις που έχουν θεσπιστεί για τον σκοπό αυτό από την ομάδα εργασίας αριθ. 6 του ΟΟΣΑ στη συμφωνία της σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 6, 7 και 8 της διευθέτησης που αναφέρει η παράγραφος 6 (...)

Κάθε τέτοιο μεμονωμένο σχέδιο ενίσχυσης πρέπει να κοινοποιείται εκ των προτέρων στην Επιτροπή, η οποία ελέγχει εάν συνηγορούν λόγοι "ανάπτυξης" για την προτεινόμενη ενίσχυση και βεβαιώνεται ότι η ενίσχυση αυτή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της συμφωνίας που αναφέρει το πρώτο εδάφιο.» [5]

4. Η διάταξη αυτή αποτελεί το επίκεντρο της υπό κρίση υποθέσεως.

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

1 — ΕΕ L 380, σ. 27.

2 — Το οποίο έγινε άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο ε', της Συνθήκης ΕΚ.

3 — Η υπογράμμιση δική μου.

4 — Άρθρο 4, παράγραφος 2.

5 — Η υπογράμμιση δική μου.

5. Στο πλαίσιο συμβάσεως συναφθείσας μεταξύ ενός consortium ναυπηγείων των πόλεων Βρέμη, Wismar, Κίελο και Warenmünde, καθώς και της κινεζικής κρατικής επιχειρήσεως COSCO (China Ocean Shipping Company), με αντικείμενο την κατασκευή τριών πλοίων μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων 3 765 Twenty-foot Equivalent Unit (στο εξής: TEU) και ενός τετάρτου 3 700 TEU, οι γερμανικές αρχές προτίθενται να χορηγήσουν πίστωση αναπτυξιακής ενισχύσεως όσον αφορά τα τρία πρώτα πλοία μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων.

6. Οι προϋποθέσεις χορηγήσεως της πιστώσεως αυτής κοινοποιήθηκαν στον ΟΟΣΑ στις 20 Σεπτεμβρίου 1991 [6].

7. Κατόπιν καταγγελίας για νόθευση του ανταγωνισμού προερχόμενη από ναυπηγείο της Κοινότητας και ανταλλαγής πολλών επιστολών, η Επιτροπή κάλεσε στις 14 Οκτωβρίου 1991 τη Γερμανική Κυβέρνηση να της κοινοποιήσει το σχέδιο ενισχύσεως [7], σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 7, δεύτερο εδάφιο, της έβδομης οδηγίας, πράγμα το οποίο έγινε στις 21 Οκτωβρίου 1991 [8]. Αναφέρεται ότι το σχέδιο τείνει να ευνοήσει την κάλυψη από τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας των έντονα αυξημένων αναγκών της στον τομέα των μεταφορών και την απόκτηση συναλλάγματος στον τομέα του εξωτερικού εμπορίου [9].

8. Μετά από νέα ανταλλαγή αλληλογραφίας [10], η Επιτροπή αποφάσισε, με έγγραφο της 22ας Νοεμβρίου 1991 [11], να κινήσει τη διαδικασία εξετάσεως που προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ, προκειμένου να ελέγξει τη γνησιότητα του «αναπτυξιακού» χαρακτήρα του σχεδίου ενισχύσεως και να εκτιμήσει κατά πόσον συμβιβάζεται γενικώς προς την κοινή αγορά. Το έγγραφο αυτό αποτελεί αντικείμενο της ανακοινώσεως 92/C22/07 [12]. Η Επιτροπή διευκρινίζει εκεί ότι «(...) δεν είναι ακόμη πεπεισμένη για τη γνησιότητα του χαρακτήρα αναπτυξιακής ενίσχυσης του εν λόγω σχεδίου, ιδίως λόγω της έλλειψης διαφάνειας όσον αφορά την τιμολόγηση».

9. Η Γερμανική Κυβέρνηση απέστειλε την απάντησή της στις 26 Φεβρουαρίου 1992 [13].

10. Το Ηνωμένο Βασίλειο, η Δανία, ενώσεις εφοπλιστών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η ένωση ναυπηγικών επιχειρήσεων της Δανίας

6 — Η πίστωση αναπτυξιακής ενισχύσεως ανέρχεται σε 203 220 000 DM. Η συνολική τιμή των πλοίων μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων είναι 604 140 000 DM.

7 — Παράρτημα 4 της προσφυγής.

8 — Παράρτημα 3 της προφυγής.

9 — Όπ.π.

10 — Βλ. την επιστολή της Γερμανικής Κυβερνήσεως της 4ης Νοεμβρίου 1991 με την οποία προτίθεται να αποδείξει ότι η ισχύουσα τιμή αντιστοιχεί προς την τιμή της αγοράς (παράρτημα 5 της προσφυγής).

11 — Παράρτημα 6 της προσφυγής.

12 — Ανακοίνωση της Επιτροπής σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ, προς τα άλλα κράτη μέλη και τους άλλους ενδιαφερομένους σχετικά με την ενίσχυση που αποφάσισε να χορηγήσει η Γερμανία υπέρ του σχεδίου COSCO (ΕΕ 1992, C 22, σ. 4) (παράρτημα 8 της προσφυγής).

13 — Παράρτημα 7 της προσφυγής.

και η ένωση Δανών εφοπλιστών υπέβαλαν παρατηρήσεις στις οποίες η Γερμανική Κυβέρνηση απάντησε στις 13 Απριλίου 1992 [14].

11. Με την απόφαση 92/569/ΕΟΚ της 31ης Ιουλίου 1992 [15], εκδοθείσα κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο (στο εξής: απόφαση), η Επιτροπή θεωρεί ότι «(...) δεν χορηγούνται οποιασδήποτε μορφής ενισχύσεις που θα μπορούσαν να υπαχθούν στην αναπτυξιακή ενίσχυση, για την εκτέλεση της παραγγελίας της ναυτιλιακής εταιρίας COSCO, προς ναυπήγηση ενός πλοίου μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων 2 700 TEU (...) και (...) οι αντίστοιχοι όροι των εξαγωγικών πιστώσεων συμβιβάζονται με την κοινή αγορά» (άρθρο 1), «Οι ενισχύσεις που προβλέπονται να χορηγηθούν για την παραγγελία της κρατικής κινεζικής ναυτιλιακής εταιρίας COSCO προς ναυπήγηση τριών άλλων πλοίων μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων από το ναυπηγείο Bremer Vulkan-Werft στη Βρέμη και από το ναυπηγείο Mathias Thesen στο Wismar, δεν είναι δυνατόν να υπαχθούν στη γνήσια αναπτυξιακή ενίσχυση, με την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 7, της οδηγίας 90/684/ΕΟΚ και είναι ως εκ τούτου ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά» (άρθρο 2).

12. Επί του πρώτου σημείου, η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν χορηγείται αναπτυξιακή ενίσχυση για τη ναυπήγηση του πλοίου των 2 700 TEU και ότι αυτή χρηματοδοτείται με τους συνήθεις όρους που έχει ορίσει ο ΟΟΣΑ.

13. Επί του δευτέρου σημείου, η Επιτροπή αιτιολογεί την απόφασή της με το γεγονός ότι, κατ' αυτήν, η COSCO δεν είναι εταιρία που έχει ανάγκη αναπτυξιακής ενισχύσεως για να συμβάλει στη γενική ανάπτυξη της Κίνας και ότι διαθέτει τους αναγκαίους χρηματικούς πόρους για να αγοράσει νεότευκτα πλοία με τους συνήθεις όρους της αγοράς. Η σχεδιαζόμενη ενίσχυση δεν πληροί, συνεπώς, την προϋπόθεση της *αναγκαιότητας* που έθεσε το Δικαστήριο με την απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1980, Philip Morris κατά Επιτροπής [16].

14. Η Επιτροπή προσθέτει ότι μια τέτοια ενίσχυση εμπεριέχει κίνδυνο σοβαρής στρεβλώσεως του ανταγωνισμού σε βαθμό που αντιβαίνει στο κοινό συμφέρον.

15. Με προσφυγή κατατεθείσα στις 26 Νοεμβρίου 1992, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ζητεί την ακύρωση της αποφάσεως αυτής και, *επικουρικώς*, την ακύρωση των άρθρων της 2 και 3 ισχυριζόμενη τα κάτωθι:

— Η προβλεπόμενη ενίσχυση αποτελεί αναπτυξιακή ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 7, της έβδομης οδηγίας. Είναι σύμφωνη προς το κρι-

14 — Παράρτημα 10 της προσφυγής.

15 — Αφορώσα σχέδιο ενισχύσεως της Γερμανίας προς υποστήριξη της παραγγελίας της κινεζικής ναυτιλιακής εταιρίας COSCO για τη ναυπήγηση τεσσάρων πλοίων μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων (ΕΕ L 367, σ. 29).

16 — Υπόθεση 730/79, Συλλογή τόμος 1980/ΙΙΙ, σ. 13.

τήριο της αναπτυξιακής ενισχύσεως όπως ορίστηκε από τον ΟΟΣΑ και ερμηνεύθηκε με το έγγραφο της Επιτροπής προς τα κράτη μέλη της 3ης Ιανουαρίου 1989 [17]. Το κριτήριο της αναγκαιότητας της ενισχύσεως για τη δικαιούχο επιχείρηση, που ετέθη με την προπαρατεθείσα απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1980, Philip Morris, σχετικά με το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΟΚ, είναι ξένο προς τον τομέα του άρθρου 4, παράγραφος 7.

16. Προ της αντικρούσεως των επί της ουσίας προβαλλομένων ισχυρισμών, η Επιτροπή προτείνει το απαράδεκτο της προσφυγής καθόσον αφορά το άρθρο 1 της αποφάσεως.

17. Ας αρχίσω με την εξέταση του σημείου αυτού.

— Η επίδικη απόφαση είναι προϊόν εσφαλμένης λόγω πλάνης εκτιμήσεως.

— Η απόφαση παραβιάζει τρεις θεμελιώδεις αρχές του κοινοτικού δικαίου:

18. Η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η δήλωση περί συμβιβαστού της ενισχύσεως όσον αφορά το πλοίο των 2 700 TEU ήταν περιττή εφόσον προέκυπτε αυτομάτως από το άρθρο 4, παράγραφος 6, της έβδομης οδηγίας, ότι οι επιδοτήσεις επιτοκίου ήσαν σύμφωνες προς την κοινή αγορά.

— την αρχή της ισότητας·

— την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης·

19. Έχοντας επιληφθεί του συνόλου του σχεδίου ενισχύσεως, η Επιτροπή έπρεπε να λάβει επίσης θέση επί της αγοράς του πλοίου μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων των 2 700 TEU. Επιπλέον, δεδομένου ότι έκρινε ότι το σχέδιο αυτό δεν υπήγετο στην αναπτυξιακή ενίσχυση και ότι οι όροι των πιστώσεων συμβιβάζονταν με την κοινή αγορά, η απόφαση δεν βλάπτει το προσφεύγον κράτος μέλος [18].

— το δικαίωμα ακροάσεως της προσφεύγουσας.

17 — SG(89)D/311 περί εφαρμογής της προηγουμένης οδηγίας του Συμβουλίου 87/167/ΕΟΚ, της 26ης Ιανουαρίου 1987, της οποίας το κείμενο ήταν πανομοιότυπο (ΕΕ L 69, σ. 55) (παράρτημα 11 της προσφυγής).

18 — Θα μπορούσε, αντιθέτως, να θίξει τα συμφέροντα των ανταγωνιστών των ναυπηγείων που είχαν υπερθεματίσει.

20. Επομένως, η προσφυγή είναι απαράδεκτη ως προς το σκέλος αυτό.

21. Ως προς τα άρθρα 2 και 3 της αποφάσεως, επιβάλλεται καταρχήν να δοθεί απάντηση στο κάτωθι ερώτημα:

Αποτελεί η σχεδιαζόμενη ενίσχυση αναπτυξιακή ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 7, της έβδομης οδηγίας; Ειδικότερα, οφείλει, εν προκειμένω, η Επιτροπή να λάβει υπόψη το κριτήριο της «αναγκαιότητας» της ενισχύσεως;

22. Εν συνεχεία θα πρέπει να εξεταστεί αν το προσφεύγον κράτος, όπως υποστηρίζει, επικαλείται βασίμως εσφαλμένη εκτίμηση και παραβίαση των αρχών της ισότητας, της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και του σεβασμού των δικαιωμάτων υπερασπίσεως.

Η σχεδιαζόμενη ενίσχυση αποτελεί αναπτυξιακή ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 7, της έβδομης οδηγίας;

23. Το άρθρο 92, παράγραφος 3, ορίζει ότι:

«Δύνανται να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά:

α) (...)

β) (...)

γ) (...)

δ) άλλες *κατηγορίες* ενισχύσεων που καθορίζονται, από το Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία προτάσει της Επιτροπής.» [19]

24. Στην απόφαση της 18ης Μαΐου 1993, Βέλγιο κατά Επιτροπής [20], το Δικαστήριο έκρινε, σχετικά με την οδηγία 87/167/ΕΟΚ του Συμβουλίου [21], εκδοθείσα, όπως η

19 — Η υπογράμμιση δική μου.

20 — Υποθέσεις C-356/90 και C-180/91 (Συλλογή 1993, σ. I-2323).

21 — Της 26ης Ιανουαρίου 1987, σχετικά με τις ενισχύσεις στις ναυπηγικές εργασίες (ΕΕ L 69, σ. 55).

έβδομη οδηγία η οποία την αντικατέστησε, βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο δ', ότι

«(...) το Συμβούλιο, σύμφωνα με τη ratio του άρθρου 92, παράγραφος 3, ξεκινώντας από τη διαπίστωση του ασυμβιβάστου των ενισχύσεων στις ναυπηγικές εργασίες, έλαβε υπόψη μια σειρά από απαιτήσεις οικονομικής και κοινωνικής τάξεως που το οδήγησαν να κάνει χρήση της αναγνωριζόμενης από τη Συνθήκη δυνατότητας να θεωρήσει μολαταύτα τις ενισχύσεις αυτές ως συμβιβαστές προς την κοινή αγορά, υπό την προϋπόθεση ότι ικανοποιούν τα κριτήρια παρεκκλίσεως που περιέχονται στην οδηγία (...)» [22]

25. Η συλλογιστική αυτή μπορεί να ισχύσει ως προς την έβδομη οδηγία, η οποία δεν διαφέρει από την προηγούμενη παρά μόνο σε ελάσσονα σημεία (τα δύο νομοθετήματα έχουν, κατ' ουσίαν, το ίδιο άρθρο 4). Επομένως, το υφιστάμενο πλαίσιο είναι αυτό «(...) ενός κατά παρέκκλιση συστήματος, που προϋποθέτει αναγκαίως ότι οι σχεδιαζόμενες ενισχύσεις είναι εξαρχής ασυμβίβαστες προς την κοινή αγορά» [23].

26. Πώς κατανέμονται οι αρμοδιότητες μεταξύ της Επιτροπής και του Συμβουλίου όταν αυτό προβαίνει σε εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο δ';

22 — Σκέψη 30.

23 — Σκέψη 33.

27. Είναι γνωστό ότι η Επιτροπή έχει, υπό τον έλεγχο του Δικαστηρίου, καταρχήν αρμοδιότητα οσάκις εκτιμά το συμβιβαστό ορισμένης ενισχύσεως [24]. Το Συμβούλιο δεν έχει παρά την κατ' εξαίρεση αρμοδιότητα που του απονέμει το άρθρο 93, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο [25].

28. Επομένως, στο πλαίσιο του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο δ', η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ Συμβουλίου και Επιτροπής είναι σαφής. Ενώ το Συμβούλιο μπορεί να διευρύνει τον κατάλογο των ενισχύσεων που μπορούν να κηρυχθούν συμβιβαστές, καθορίζοντας ένα γενικό και αφηρημένο πλαίσιο («κατηγορίες ενισχύσεων»), μόνον η Επιτροπή προβαίνει σε συγκεκριμένη εξέταση του κατά πόσον μια ενίσχυση υπαγόμενη στην καθορισθείσα από το Συμβούλιο κατηγορία είναι ή όχι συμβιβαστή προς τη Συνθήκη. Επομένως, το Συμβούλιο δεν υποκαθιστά την Επιτροπή κατά τη συγκεκριμένη εκτίμηση του συμβιβαστού ορισμένης ενισχύσεως. Εξάλλου, όταν κάνει χρήση του άρθρου 93, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, αποφασίζει κατόπιν αιτήσεως κράτους μέλους και *ομοφώνως*, ενώ για να διευρύνει το φάσμα των ενισχύσεων στο πλαίσιο του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο δ', αποφασίζει με *ειδική πλειοψηφία*.

29. Ποιες είναι οι εξουσίες της Επιτροπής στο πλαίσιο της διατάξεως αυτής;

24 — Βλ. τη σκέψη 11 της αποφάσεως της 17ης Μαρτίου 1993, C-72/91 και C-73/91, Sloman Neptun Schiffahrts (Συλλογή 1993, σ. I-887).

25 — Ως παράδειγμα, βλ. την απόφαση 73/209/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 24ης Ιουλίου 1973, περί του υφισταμένου στο Ηνωμένο Βασίλειο καθεστώτος ενισχύσεων υπέρ του ραφιναρίσματος της ακατέργαστης ζάχαρης (JO L 207, σ. 47).

30. Είναι γνωστό ότι, προκειμένου να κηρύξει συμβιβαστές προς την κοινή αγορά τις ενισχύσεις που υπάγονται στις κατηγορίες τις απαριθμούμενες στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχεία α', β' και γ', «(...), η Επιτροπή έχει *διακριτική εξουσία*, της οποίας η άσκηση προϋποθέτει εκτιμήσεις οικονομικής και κοινωνικής φύσεως που πρέπει να γίνονται σε κοινοτικό πλαίσιο» [26].

31. Όσον αφορά αυτές τις κατηγορίες ενισχύσεων, το Δικαστήριο δέχεται ότι η Επιτροπή έχει μάλλον ευρεία διακριτική εξουσία: έτσι, «(...) η χρησιμοποίηση των όρων "ασυνήθως" και "σοβαρή" στην εξαίρεση που προβλέπει το στοιχείο α' δείχνει ότι αυτή αφορά μόνον περιοχές όπου η οικονομική κατάσταση είναι εξαιρετικά δυσμενής σε σχέση προς το σύνολο της Κοινότητας. Αντιθέτως, η εξαίρεση που προβλέπει το στοιχείο γ' έχει ευρύτερο περιεχόμενο, καθόσον επιτρέπει την ανάπτυξη ορισμένων περιοχών, χωρίς να περιορίζεται από τις οικονομικές προϋποθέσεις του στοιχείου α', υπό τον όρον ότι οι ενισχύσεις που προβλέπονται εκεί "δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντέκειτο προς το κοινό συμφέρον"» [27].

32. Ορισμένοι συγγραφείς έχουν μάλιστα υποστηρίξει ότι στην Επιτροπή αναγνωρίζεται ευρύ περιθώριο παρεμβάσεως επί του θέματος προς κάλυψη ακριβώς του νομοθετικού κενού το οποίο οφείλεται στην έλλειψη κανονισμού του Συμβουλίου βάσει των άρθρων 92, παράγραφος 3, στοιχείο δ', και 94 της Συνθήκης:

«Η Επιτροπή χρειάστηκε να υποκαταστήσει de facto το διακυβερνητικό όργανο, ασκώντας στη θέση του ένα είδος άγνωστης κανονιστικής εξουσίας.» [28]

33. Εν πάση περιπτώσει, ποια είναι η έκταση της εξουσίας εκτιμήσεως της Επιτροπής όταν το Συμβούλιο καθορίζει, βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο δ', τις «κατηγορίες ενισχύσεων» *που μπορούν* να θεωρηθούν συμβιβαστές;

34. Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει σιωπηρώς, με την απόφαση της 18ης Μαΐου 1993, Βέλγιο κατά Επιτροπής [29], ότι η εξουσία αυτή εκτεινόταν στις εν λόγω κατηγορίες ενισχύσεων, επισημαίνοντας ότι

«(...) το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο δ', επιτρέπει στο Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία κατόπιν προτάσεως της Επιτροπής, να διευρύνει το φάσμα των ενισχύσεων *που μπορούν* να θεωρηθούν ότι

26 — Προπαρατεθείσα απόφαση Philip Morris, σκέψη 24, η υπογράμμιση δική μου. Βλ., επίσης, την απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, C-303/88, Ιταλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1991, σ. I-1433, σκέψη 34). Επί του σημείου αυτού, η νομολογία του Δικαστηρίου είναι πάγια.

27 — Απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 1987, 248/84, Γερμανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1987, σ. 4013, σκέψη 19).

28 — Blumann, C.: «Régime des aides d'État: jurisprudence récente de la Cour de justice», *Revue du Marché commun*, 1992, σ. 721.

29 — Προπαρατεθείσα, βλ. ανωτέρω υποσημείωση 20.

συμβιβάζονται με την κοινή αγορά, πέραν των κατηγοριών που διαλαμβάνονται στα στοιχεία α', β' και γ'» [30].

35. Η εξουσία αυτή διαφαίνεται στο ίδιο το κείμενο του άρθρου 4, παράγραφος 7, της έβδομης οδηγίας, το οποίο ορίζει ότι:

«Αυτές (οι ενισχύσεις για τη ναυπήγηση και τη μετατροπή πλοίων που χορηγούνται υπό μορφή αναπτυξιακής ενισχύσεως) *μπορούν* να θεωρούνται ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά (...)» [31]

36. Θα εξετάσω τώρα τη διαδικασία εφαρμογής του νομοθετήματος αυτού.

37. Η κατάσταση στον τομέα των ναυπηγικών εργασιών παρουσιάζει πολλές ιδιαιτερότητες.

38. Ο τομέας αυτός αντιμετωπίζει στρεβλώσεις του ανταγωνισμού στη διεθνή αγορά και οι κοινοτικές ναυπηγικές εργασίες δεν θα μπορούσαν να προστατευθούν έναντι του εξωτερικού ανταγωνισμού «(...) με δασμολογικά μέτρα ή άλλα μέτρα εμπορικής πολιτικής χωρίς να προξενηθεί ζημία στους εφοπλιστές της Κοινότητας, οι οποίοι ασκούν τη δραστηριότητά τους σε μια αγορά που έχει διεθνή χαρακτήρα» [32].

39. Οι συναφθέντες στα πλαίσια του ΟΟΣΑ διαδοχικοί Διακανονισμοί επέτρεψαν την άμβλυνση των στρεβλώσεων αυτών, περιορίζοντας και εναρμονίζοντας τις προϋποθέσεις χορηγήσεως πιστώσεων για την εξαγωγή πλοίων [33].

40. Σε παράρτημα προσαρτημένο στο ψήφισμα του Συμβουλίου του ΟΟΣΑ της 3ης Αυγούστου 1981, περί αναθεωρήσεως του Διακανονισμού σχετικά με τις πιστώσεις για την εξαγωγή πλοίων, προβλέπεται στην παράγραφο 6 ότι ένα συμβαλλόμενο μέρος μπορεί, σε μια ειδική περίπτωση, να συμφωνήσει προϋποθέσεις πιο ευνοϊκές «for genuine aid reasons» [34]. Η ενίσχυση αυτή πρέπει, κυρίως, να κοινοποιείται με έγκαιρη προειδοποίηση στους άλλους εταίρους [35].

41. Με την πράξη C/WP6(84)3, φέρουσα τον τίτλο «Αναθεώρηση των ορισμών και των διοικητικών διαδικασιών όσον αφορά τον Διακανονισμό σχετικά με τις πιστώσεις για

30 — Σκέψη 26, η υπογράμμιση δική μου.

31 — Η υπογράμμιση δική μου. Βλ., επίσης, το άρθρο 4, παράγραφος 1.

32 — Τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 69/262/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουλίου 1969, περί της χορηγήσεως ενισχύσεων στις ναυπηγικές εργασίες η οποία αποβλέπει στη διόρθωση των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού στη διεθνή αγορά (JO L 206, σ. 25).

33 — Βλ. την έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 78/338/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 4ης Απριλίου 1978, περί των ενισχύσεων για ναυπηγικές εργασίες (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 190) και την πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 75/432/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Ιουλίου 1975, περί των ενισχύσεων για ναυπηγικές εργασίες (JO L 192, σ. 27).

34 — Παράρτημα 12 της προσφυγής.

35 — Έτσι και η ενίσχυση που ενέκρινε η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κοινοποιήθηκε στον ΟΟΣΑ.

την εξαγωγή πλοίων», της 18ης Ιανουαρίου 1984 [36], η ομάδα εργασίας αριθ. 6 του Συμβουλίου σχετική με τις ναυπηγικές εργασίες αποσαφήνισε τις προϋποθέσεις εφαρμογής της προπαρατεθείσας παραγράφου 6.

42. Πρέπει να πρόκειται για δημόσια αναπτυξιακή ενίσχυση (official development assistance). Ο πραγματικός πλοιοκτήτης πρέπει να κατοικεί εντός του κράτους προς το οποίο χορηγείται η ενίσχυση και δεν πρέπει να είναι αδρανής θυγατρική εταιρία ξένης εταιρίας. Πρέπει τέλος να δεσμευθεί να μη μεταπωλήσει το πλοίο χωρίς την έγκριση της κυβερνήσεώς του.

43. Με προσθήκη της 30ής Ιανουαρίου 1985, η ομάδα εργασίας διευκρίνισε την έννοια δημόσια αναπτυξιακή ενίσχυση [37]:

«Με τον όρο "δημόσια αναπτυξιακή ενίσχυση" νοείται κάθε μεταφορά πόρων που γίνεται προς τις αναπτυσσόμενες χώρες και στους πολυμερείς οργανισμούς από δημόσιους φορείς, περιλαμβανομένων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως, και από τους επιφορτισμένους με τη διαχείριση οργανισμούς αυτών, και η οποία πληροί τα ακόλουθα κριτήρια:

α) να χορηγείται με ουσιώδη σκοπό την υποστήριξη της οικονομικής αναπτύξεως και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου στις αναπτυσσόμενες χώρες·

β) να συνοδεύεται από ευνοϊκές προϋποθέσεις και να περιέχει ένα στοιχείο ελευθεριότητας τουλάχιστον ίσο προς 25 % (...) (επί τη βάσει συντελεστού αναπροσαρμογής 10 %)» [38] της συμβατικής αξίας.

44. Με το άρθρο 4, παράγραφος 7, πρώτο εδάφιο, της έβδομης οδηγίας, το Συμβούλιο ευθυγραμμίστηκε με τις προϋποθέσεις αυτές, παραπέμποντας ευθέως και ανεπιφυλάκτως στις διατάξεις που θεσπίστηκαν από την προαναφερθείσα ομάδα εργασίας.

45. Οι προϋποθέσεις αυτές απαριθμούνται στην ανακοίνωση της Επιτροπής προς τα κράτη μέλη SG(89)D/311 της 3ης Ιανουαρίου 1989 [39].

36 — Παράρτημα 13 της προσφυγής.
37 — Παράρτημα 14 της προσφυγής.
38 — Παράρτημα 14 της προσφυγής, σημείο 18.
39 — Παράρτημα 11 της προσφυγής.

46. Η Επιτροπή δεν αμφισβητεί ότι οι προϋποθέσεις αυτές πληρούνται στην προκειμένη περίπτωση.

47. Το άρθρο 4, παράγραφος 7, δεύτερο εδάφιο, της επιβάλλει, προτού βεβαιωθεί ότι η ενίσχυση πληροί τις τεθείσες από τον ΟΟΣΑ προϋποθέσεις, να ελέγχει «το ειδικό στοιχείο "ανάπτυξη"».

48. Σε τι πρέπει να συνίσταται ο έλεγχος αυτός; Αρκεί, συναφώς, το γεγονός μόνον ότι η ενίσχυση μπορεί να υπαχθεί στην κατηγορία «δημόσια αναπτυξιακή ενίσχυση» κατά την έννοια του Διακανονισμού ΟΟΣΑ;

49. Η Επιτροπή υποστηρίζει στην απόφασή της ότι, ανεξάρτητα από την εξέταση των κριτηρίων ΟΟΣΑ που ορίζονται στο άρθρο 4, παράγραφος 7, πρώτο εδάφιο, οφείλει «(...) να εξακριβώνει τη γνησιότητα του "αναπτυξιακού" χαρακτήρα της ενισχύσεως (...)» [40].

50. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η COSCO είναι μια ακμάζουσα εταιρία — πέμπτη σε μέγεθος επιχείρηση μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων σε παγκόσμια κλίμακα — και ότι είναι οικονομικά σε θέση να υλοποιήσει μόνη της κάθε πρόγραμμα ανανεώσεως του στόλου της. Η COSCO έχει εξάλλου την πρόθεση να αγοράσει το πλοίο μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων των 2 700 TEU χωρίς ενίσχυση. Η ενίσχυση επομένως δεν είναι συμβιβαστή διότι δεν είναι *αναγκαία* στην ενισχυόμενη εταιρία. Επιπλέον, μία ως εκ περισσού ενίσχυση θα περιέκλειε «(...) κίνδυνο πρόκλησης σοβαρών στρεβλώσεων του ανταγωνισμού σε έκταση που δεν συμβιβάζεται με το κοινό συμφέρον» [41].

51. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας διατείνεται, αντιθέτως, ότι «ο έλεγχος του αναπτυξιακού χαρακτήρα» περιορίζεται στη διαπίστωση ότι έχει τηρηθεί το επιτασσόμενο από τον ΟΟΣΑ ελάχιστο ποσοστό 25 % του στοιχείου ελευθεριότητας (grant element) [42]. Επιπλέον, στην προκειμένη περίπτωση δεν έχει εφαρμογή το κριτήριο της αναγκαιότητας της ενισχύσεως το οποίο τέθηκε με την απόφαση Philip Morris στο πλαίσιο μιας εντελώς διαφορετικής περιπτώσεως και το οποίο δεν επανέλαβαν τα έγγραφα της Επιτροπής της 3ης Ιανουαρίου 1989 και της 22ας Νοεμβρίου 1991.

52. Το κείμενο του άρθρου 4, παράγραφος 7, δεύτερο εδάφιο, παρέχει πολύτιμες ενδείξεις. Η Επιτροπή, εκτός από το ότι οφείλει να βεβαιωθεί ότι η ενίσχυση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Διακανονισμού του ΟΟΣΑ, έχει επίσης ως αποστολή να ελέγξει τον ειδικό «αναπτυξιακό» χαρακτήρα της. Είναι συνεπώς σαφές ότι το συμβιβαστό προς τα κριτήρια του ΟΟΣΑ αποτελεί μεν αναγκαία όχι όμως και επαρκή προϋπόθεση του συμβιβαστού προς την κοινή αγορά. Εάν το άρθρο 4, παράγραφος 7, δεν έθετε

40 — Προσβαλλομένη απόφαση, VI, δεύτερο εδάφιο.

41 — Προσβαλλομένη απόφαση, VI, τρίτο εδάφιο, σημείο 2.

42 — Σημείο 5 του υπομνήματος απαντήσεως.

άλλες προϋποθέσεις παρά την ικανοποίηση των καθοριζομένων από τον ΟΟΣΑ κριτηρίων, θα είχε τη διατύπωση του άρθρου 4, παράγραφος 6, το οποίο, επί θεμάτων ενισχύσεων χορηγουμένων υπό μορφή πιστωτικών διευκολύνσεων, δεν θέτει άλλες απαιτούμενες προϋποθέσεις παρά το συμβιβαστό προς ψήφισμα του Συμβουλίου του ΟΟΣΑ. Επομένως, ο ειδικός «αναπτυξιακός» χαρακτήρας δεν συγχέεται με τα κριτήρια του ΟΟΣΑ.

53. Για την ερμηνεία της εννοίας αυτής ένα στοιχείο φαίνεται καθοριστικό: συγκεκριμένα, θα επισημάνω την *αντίθεση* που υπάρχει μεταξύ των προϋποθέσεων που απαιτεί εν γένει η έβδομη οδηγία για τη χορήγηση ενισχύσεων στην παραγωγή — ιδίως μάλιστα τον καθορισμό ενός *ανωτάτου ορίου* [43] — και των προϋποθέσεων που ειδικά απαιτούνται για τη χορήγηση των αναπτυξιακών ενισχύσεων που συνδέονται με τη ναυπήγηση και μετατροπή πλοίων οι οποίες προβλέπουν ένα *κατώτατο όριο*. Λόγω του αναπτυξιακού σκοπού που επιδιώκει, η ενίσχυση του άρθρου 4, παράγραφος 7, δεν υπόκειται στις ίδιες δεσμευτικές προϋποθέσεις με αυτές του άρθρου 4, παράγραφοι 1 έως 6.

54. Η έβδομη οδηγία επιτρέπει τη σύνδεση της αναπτυξιακής ενισχύσεως με τη ναυπήγηση εμπορικών πλοίων εντός της Κοινότητας.

55. Ενίσχυση χορηγούμενη βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 7, της οδηγίας, μη επιδιώκουσα αληθινό αναπτυξιακό σκοπό, θα μπορούσε να υποκρύπτει έμμεση ενίσχυση σε ναυπηγεία της Κοινότητας — «επιδότηση προς τη ναυπηγική βιομηχανία» [44] — χωρίς η ενίσχυση αυτή να υπόκειται, εν τοιαύτη περιπτώσει, στις περιοριστικές προϋποθέσεις των παραγράφων 1 έως 6 του άρθρου 4.

56. Η Επιτροπή αποκάλυψε μια τέτοια καταστρατήγηση στη διαδικασία η οποία οδήγησε στην έκδοση της αποφάσεως 91/306/ΕΟΚ, της 12ης Δεκεμβρίου 1990, σχετικά με δύο σχέδια ενισχύσεων της Γερμανικής Κυβερνήσεως υπέρ ναυπηγείου που αντιμετωπίζει χρηματοοικονομικές δυσχέρειες [45], στην οποία παρατηρεί ότι

«σκοπός του άρθρου 4, παράγραφος 7, της οδηγίας 87/167/ΕΟΚ είναι να επιτρέψει τη μείωση, μέσω της χορήγησης ενισχύσεων, της τιμής αγοράς πλοίων από ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, και όχι να καταστήσει δυνατή τη χορήγηση ενισχύσεων για τη διάσωση ναυπηγείων στην Κοινότητα» [46].

57. Διακρίνεται, επομένως, η σπουδαιότητα της ανατεθείσας από το Συμβούλιο στην

43 — Άρθρο 4, παράγραφος 1. Βλ., ανωτέρω, σημείο 2.

44 — Προσβαλλομένη απόφαση, IV, δεύτερο εδάφιο, σημείο 1.

45 — ΕΕ 1991, L 158, σ. 71.

46 — Όπ.π., II, τέταρτο εδάφιο.

Επιτροπή αποστολής: να ερευνά αν πρόκειται για αναπτυξιακή ενίσχυση ή, στην πραγματικότητα, για έμμεση ενίσχυση στα οικεία κοινοτικά ναυπηγεία. Αυτό άλλωστε αποτελούσε και το αντικείμενο του ερωτήματος που εξέφραζε η Επιτροπή στην ανακοίνωσή της 92/C22/07 [47].

58. Εάν ο έλεγχος του «αναπτυξιακού» χαρακτήρα έπρεπε να περιορίζεται, όπως υποστηρίζει η Γερμανική Κυβέρνηση, στη διαπίστωση ότι «(...) η ενίσχυση (...) μπορεί να υποβοηθήσει την Κίνα να καλύψει τις ιδιαίτερα αυξημένες μεταφορικές της ανάγκες και να εξοικονομήσει, δηλ. να κερδίσει συνάλλαγμα με την αύξηση των εξαγωγών της» και ότι «Τα πλοία μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων θα συμβάλουν στην περαιτέρω ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος μεταφορών (...)» [48], από έναν τέτοιον έλεγχο δεν θα μπορούσαν να αποκαλυφθούν ενδεχόμενες καταστρατηγήσεις διαδικασίας.

59. Εάν, αντιθέτως, η εξακρίβωση του «*ειδικού* "αναπτυξιακού" χαρακτήρα» συνίσταται στη διενέργεια πραγματικού ελέγχου αναλογικότητας (είναι η σχεδιαζόμενη ενίσχυση ικανή για την επίτευξη του καθορισθέντος αναπτυξιακού σκοπού; Δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός με μέτρο σεβόμενο περισσότερο τους κανόνες του ανταγωνισμού [49];), εκτιμώντας την *αναγκαιότητα* της ενισχύσεως λαμβανομένων υπόψη των συγκεκριμένων και πραγματικών προϋποθέσεων χρησιμοποιήσεώς της, η Επιτροπή θα μπορούσε τότε να καθορίζει εάν η ενίσχυση αυτή δεν εμπίπτει στις παραγράφους 1 έως 6 του άρθρου 4.

60. Η Επιτροπή διενήργησε αυτό το τελευταίο είδος ελέγχου και κατέληξε στο ότι «(...) η ναυτιλιακή εταιρία COSCO δεν *χρειάζεται* να λάβει καμίας μορφής αναπτυξιακή ενίσχυση, για να μπορέσει να συμβάλει στην ανάπτυξη της Κίνας» [50].

61. Πράττοντας έτσι, μήπως προσέθεσε κακώς μία επιπλέον προϋπόθεση σε αυτές που θέτει το άρθρο 4, παράγραφος 7, της έβδομης οδηγίας για τη χορήγηση των αναπτυξιακών ενισχύσεων;

62. Βεβαίως, «(...) ατομική απόφαση δεν μπορεί να τροποποιήσει σιωπηρώς πράξη γενικής ισχύος» [51]. Αποκλείεται επομένως η Επιτροπή να προσθέσει με την απόφασή της προϋπόθεση ή ακόμα και κριτήριο σε αυτά που απαριθμεί η οδηγία για τη χορήγηση των αναπτυξιακών ενισχύσεων.

63. Φρονώ ότι αυτό δεν ισχύει στη συγκεκριμένη περίπτωση όποιες και αν είναι οι αδεξιότητες κατά τη σύνταξη της αποφάσεως της Επιτροπής (η οποία επικαλείται,

47 — Προπαρατεθείσα, υποσημείωση 12, βλ. σ. 5.

48 — Προσβαλλομένη απόφαση, II.

49 — Και κυρίως: δεν μπορεί το σχέδιο να χρηματοδοτηθεί με άλλα μέσα προερχόμενα από την αγορά (cash flow);

50 — Προσβαλλομένη απόφαση, VI, τρίτο εδάφιο, σημείο 2· η υπογράμμιση δική μου.

51 — Απόφαση της 24ης Μαρτίου 1993, C-313/90, CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-1125, σκέψη 44). Βλ. επίσης το σημείο 130 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα C. O. Lenz.

στο γαλλικό, ιταλικό, πορτογαλικό, ισπανικό και ολλανδικό κείμενο, το *κριτήριο* [52] της αναγκαιότητας).

64. Η Επιτροπή ήλεγξε εάν η σχεδιαζόμενη ενίσχυση *επιδίωκε έναν ειδικό αναπτυξιακό σκοπό*, πράγμα ακριβώς το οποίο της ζητεί το Συμβούλιο. Η γερμανική απόδοση του άρθρου 4, παράγραφος 7, δεύτερο εδάφιο, της έβδομης οδηγίας δεν παρουσιάζει συναφώς καμία ασάφεια: «Die Kommission prüft, welches besondere Entwicklungs*ziel* mit der geplanten Beihilfe verfolgt wird (...)». Η ιταλική απόδοση είναι ακόμα πιο σαφής: «(La) Commissione (...) verifica la specifica *finalità* di "sviluppo" contenuta nell'aiuto prospettato (...)» [53].

65. Η Επιτροπή, αφού διαπίστωσε ιδίως ότι η COSCO ήταν σε θέση να αυτοχρηματοδοτηθεί και να ανανεώσει τον στόλο της με τους συνήθεις όρους της αγοράς, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ενίσχυση αυτή δεν επιδίωκε τέτοιο σκοπό και δεν ενέπιπτε στο άρθρο 4, παράγραφος 7 [54]: *ο ίδιος αναπτυξιακός σκοπός μπορεί να επιτευχθεί χωρίς κρατική ενίσχυση (και επομένως χωρίς τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού που αναπόφευκτα προκαλεί αυτή).*

66. Προβαίνοντας σ' αυτόν τον έλεγχο αναλογικότητας, η Επιτροπή μπόρεσε να εξακριβώσει ότι το σχέδιο ενισχύσεως δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 7 (χωρίς όμως να υποστηριξει ότι ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής των άλλων παραγράφων του ίδιου άρθρου). Επιπλέον, σεβάστηκε τη ratio legis της οδηγίας που αποβλέπει στον περιορισμό των ενισχύσεων που αποτελούν εξαιρέσεις από τον κανόνα του ελεύθερου ανταγωνισμού. Δεν εξέφυγε επίσης του πλαισίου των δικών της εξουσιών στον συγκεκριμένο τομέα: το πέρασμα από το γενικό στο ειδικό και η εξακρίβωση εάν η ενίσχυση είναι *πράγματι* αναπτυξιακού χαρακτήρα όταν αυτό απαιτείται.

67. Δεν πρέπει η εξουσία εκτιμήσεως που αναγνωρίζεται στην Επιτροπή να της επιτρέπει ακριβώς να αρνείται να κηρύξει συμβιβαστή δεδομένη ενίσχυση, για τον λόγον ότι ο αποδέκτης της δεν την έχει καθόλου ανάγκη και ότι δεν είναι αναγκαία για την επίτευξη των σκοπών που καθορίζονται στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχεία α', β' ή γ', ή των σκοπών οδηγίας του Συμβουλίου;

68. Επιβάλλεται η υπενθύμιση των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα F. Capotorti στην απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1980, Philip Morris [55]:

«(...) δεν δικαιολογείται η εφαρμογή εξαιρέσεως από την απαγόρευση χορηγήσεως κρατικών ενισχύσεων όταν μια συγκεκριμένη επένδυση (...) μπορεί να πραγματοποιηθεί ανεξάρτητα από τη χορήγηση ενισχύσεως.» [56]

52 — Ο όρος αυτός δεν υπάρχει στο γερμανικό, αγγλικό και ελληνικό κείμενο.

53 — Η υπογράμμιση δική μου.

54 — Προσβαλλομένη απόφαση, VI.

55 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 16.

56 — Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 30.

69. Με την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο έκρινε ότι η Επιτροπή ορθώς αποφάνθηκε ότι ενίσχυση χορηγηθείσα βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, έπρεπε να είναι *αναγκαία* για να μπορεί να κηρυχθεί συμβιβαστή [57].

70. Το νόμιμο μιας τέτοιας απαιτουμένης προϋποθέσεως έχει καθιερωθεί — ενίοτε σιωπηρώς, είναι αλήθεια — από τη νομολογία του Δικαστηρίου.

71. Έτσι, στην απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, Ιταλία κατά Επιτροπής [58], το Δικαστήριο ενέκρινε την απόφαση 89/43/ΕΟΚ με την οποία η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στον όμιλο ENI-Lanerossi υπό μορφήν εισφοράς κεφαλαίου υπέρ των θυγατρικών του ομίλου που παρασκευάζουν ανδρικά ενδύματα ήταν ασυμβίβαστες προς την κοινή αγορά. Το Δικαστήριο έκρινε ότι το θεσμικό αυτό όργανο ορθώς είχε εκτιμήσει, μετά από εξαιρετικώς ακριβή ανάλυση, ότι οι επίδικες ενισχύσεις δεν ήσαν ικανές να επιτύχουν τους κοινοτικούς σκοπούς σχετικά με τις ενισχύσεις προς τον τομέα της κλωστοϋφαντουργικής βιομηχανίας ούτε να ανταποκριθούν στις κατευθυντήριες γραμμές που διέπουν τις ενισχύσεις για τη διάσωση επιχειρήσεων και δεν μπορούσαν, συνεπώς, να υπαχθούν σε μία από τις εξαιρέσεις του άρθρου 92, παράγραφος 3 [59].

72. Επιβάλλεται ακόμη να παρατεθεί η απόφαση σχετικά με την επενδυτική επιδότηση που χορηγήθηκε στην Deufil για την παραγωγή νημάτων πολυαμιδίου, με την οποία η Επιτροπή αρνήθηκε να εφαρμόσει το άρθρο 92, παράγραφος 3. Το Δικαστήριο ενέκρινε την απόφαση αυτή επισημαίνοντας ότι,

«κρίνοντας ότι η χορήγηση μιας επενδυτικής ενίσχυσης η οποία αυξάνει τις ικανότητες παραγωγής σε ένα τομέα ήδη πλεονασματικό είναι αντίθετη προς το κοινό συμφέρον και ότι μια τέτοια ενίσχυση δεν είναι ικανή να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη της οικείας περιοχής, η Επιτροπή δεν υπερέβη, με κανένα τρόπο, τα όρια της εξουσίας εκτιμήσεώς της» [60].

73. Εξίσου σημαντική είναι μια άλλη απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, Ιταλία κατά Επιτροπής [61], στην οποία η Ιταλική Δημοκρατία ισχυριζόταν ότι οι χορηγηθείσες στην Alfa Romeo ενισχύσεις υπάγονταν στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', (καθόσον είχαν ως σκοπό να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη του Mezzogiorno), ή γ', (καθόσον απέβλεπαν να διευκολύνουν την ανάπτυξη ορισμένων δραστηριοτήτων ή ορισμένων οικονομικών περιοχών). Το Δικαστήριο απέρριψε τον ισχυρισμό αυτό για τον λόγο ότι

«(...) οι θεωρηθείσες ως μη νόμιμες εισφορές κεφαλαίου αποτελούσαν ενισχύσεις διασώσεως οι οποίες, ελλείψει πραγματικού σχε-

57 — Σκέψεις 17 και 26.

58 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 26.

59 — Βλ. τις σκέψεις 30 έως 39 της αποφάσεως.

60 — Απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 1987, 310/85, Deufil κατά Επιτροπής (Συλλογή 1987, σ. 901, σκέψη 18).

61 — Υπόθεση C-305/89, Συλλογή 1991, σ. I-1603.

δίου αναδιαρθρώσεως, δεν μπορούσαν να καταστήσουν δυνατή την επίτευξη του στόχου μιας διαρκούς αναπτύξεως των περιοχών στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση ή ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή ορισμένων οικονομικών περιοχών» [62].

74. Η μεθοδολογία της Επιτροπής έχει αποδοθεί εν συνόψει ως εξής:

«(...) μια συγκεκριμένη ενίσχυση δεν θα κηρυχθεί συμβιβαστή παρά όταν συνεισφέρει στην επίτευξη ενός από τους αναπτυξιακούς σκοπούς του άρθρου 92, παράγραφος 3, και όταν αποδεικνύεται ότι, χωρίς την παρέμβαση των δημοσίων αρχών, η ελεύθερη κίνηση των δυνάμεων της αγοράς δεν θα ήταν ικανή, από μόνη της, να επιτύχει τους εν λόγω σκοπούς. Αντιθέτως, η κοινοτική αρχή δεν θα εγκρίνει ενισχύσεις που δεν είναι ούτε *αναγκαίες* ούτε *ανάλογες* προς την πραγματοποίηση τέτοιων σκοπών.» [63]

75. Η έννοια της αναγκαιότητας είναι σύμφυτη προς την έννοια της ενισχύσεως. Επομένως, πέραν του ελέγχου της αναλογικότητας του άρθρου 92, παράγραφος 3, οσάκις επρόκειτο να χαρακτηριστεί κρατική παρέμβαση προς τις δημόσιες επιχειρήσεις, το Δικαστήριο εφάρμοσε, σε πολλές από τις αποφάσεις του, την *αρχή του ιδιώτη επενδυτή σε συνθήκες οικονομίας της αγοράς* [64]: η παρέμβαση των δημοσίων αρχών στο κεφάλαιο επιχειρήσεως δεν αποτελεί ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης οσάκις, υπό παρόμοιες συνθήκες, ένας ιδιώτης επενδυτής, καθοδηγούμενος από προοπτικές αποδόσεως, θα μπορούσε να αποφασίσει να προβεί σε εισφορά κεφαλαίων της ίδιας σπουδαιότητας. Αυτό δεν σημαίνει ότι κρατική ενίσχυση υφίσταται μόνον όταν δεν υπάρχει εναλλακτική χρηματοδότηση από ιδιώτη επενδυτή, άρα σε περίπτωση αναγκαιότητας;

76. Ένας άλλος λόγος επιβάλλει τον έλεγχο της αναγκαιότητας της ενισχύσεως. Η οδηγία δεν μνημονεύει μόνο το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο δ'. *Στηρίζεται επίσης στο άρθρο 113 της Συνθήκης.*

77. Όπως υπενθυμίζει η Επιτροπή, η εμπορική πολιτική της Κοινότητας, που περιλαμβάνει το σύστημα των ενισχύσεων λόγω εξαγωγής προς τις τρίτες χώρες [65], υπάγεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας. Επομένως, ένα κράτος μέλος δεν είναι δυνατόν να αντιστρατεύεται την πολιτική αυτή χορηγώντας πλουσιοπάροχες δημόσιες ενισχύσεις εκτός του αυστηρού

62 — Σκέψη 36· η υπογράμμιση δική μου.

63 — Roberti, G. M.: «Le contrôle de la Commission des Communautés européennes sur les aides nationales», *AIDA*, 20 Ιουνίου 1993, σ. 397, 407, η υπογράμμιση δική μου.

64 — Π. χ., απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, Ιταλία κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 61, σκέψη 23.

65 — Γνωμοδότηση της 11ης Νοεμβρίου 1975, 1/75 (Συλλογή τόμος 1975, σ. 409, 419).

πλαισίου που ορίζει η οδηγία του Συμβουλίου ή μη τηρώντας τις προϋποθέσεις που θέτει η οδηγία αυτή.

78. Όπως το τόνισε το Δικαστήριο στη γνωμοδότηση 1/75:

«Πράγματι, θα υπήρχε κίνδυνος η μονομερής δράση των κρατών μελών να καταλήξει, όσον αφορά τους όρους χορηγήσεων των πιστώσεων για τις εξαγωγές, σε ανισότητες ικανές να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων των διαφόρων κρατών μελών στις εξωτερικές αγορές. Τα στρεβλωτικά αυτά αποτελέσματα δεν μπορούν να εξαλειφθούν παρά μόνο μέσω αυστηρής ομοιομορφίας όσον αφορά τους όρους υπό τους οποίους χορηγούνται πιστώσεις στις επιχειρήσεις της Κοινότητας, ανεξαρτήτως της ιθαγενείας τους.» [66]

79. Εναπόκειται επομένως στην Επιτροπή, ως θεματοφύλακα της Συνθήκης, να μεριμνά ώστε τα κράτη μέλη να μην εκφεύγουν των ορίων της παρεκκλίσεως και να μην προβαίνουν σε εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 7, παρά μόνο στις περιπτώσεις που χορηγούν πραγματικά αναπτυξιακή ενίσχυση. Εάν ένα κράτος μέλος χορηγήσει ενίσχυση *μη* αναγκαία, θα καταστρατηγήσει την κοινοτική κανονιστική ρύθμιση και θα ασκήσει ένα είδος παράλληλης αρμοδιότητας την οποία αποκλείει το άρθρο 113.

80. Σημειωτέον, τέλος, ότι η Κοινότητα έθεσε ως στόχο την πλήρη εξάλειψη των ενισχύσεων προς τον τομέα των ναυπηγικών εργασιών [67] και ότι στην προκειμένη περίπτωση πρόκειται για καθεστώς που αποτελεί παρέκκλιση από τον ισχύοντα κανόνα του ασυμβιβάστου των ενισχύσεων. Επομένως, οι διατάξεις που επιτρέπουν να κηρυχθεί μία ενίσχυση ασυμβίβαστη πρέπει οπωσδήποτε να τυγχάνουν συσταλτικής ερμηνείας.

81. Καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η Επιτροπή διαθέτει εν προκειμένω την αυτοτελή εξουσία να εκτιμά την έννοια αναπτυξιακής ενισχύσεως, όπως εμφαίνεται στο άρθρο 4, παράγραφος 7, της οδηγίας και ότι δεν υπερβαίνει τις αρμοδιότητές της ελέγχοντας εάν η ενίσχυση είναι αναγκαία.

82. Διαπιστώνοντας ότι η χορηγηθείσα ενίσχυση δεν ήταν αναγκαία στην ενισχυόμενη επιχείρηση και ότι, συνεπώς, δεν επιδίωκε τον προκαθοριζόμενο από το Συμβούλιο σκοπό της αναπτυξιακής ενισχύσεως, η Επιτροπή διέθετε επαρκή στοιχεία για να αποφανθεί ότι η ενίσχυση δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 7, της έβδομης οδηγίας και, επομένως, δεν μπορούσε να υπαχθεί στην εισάγουσα παρεκκλίνουσα ρύθμιση διάταξη αυτή.

83. Εάν εφαρμοστεί εν προκειμένω η αρχή που έθεσε το Δικαστήριο με την απόφαση της 18ης Μαΐου 1993, Βέλγιο κατά Επιτρο-

66 — Όπ.π., σ. 421.

67 — Βλ. την ένατη αιτιολογική σκέψη της έβδομης οδηγίας.

πής [68], η μη τήρηση της ουσιώδους προϋποθέσεως προκειμένου ενίσχυση, στηριζόμενη επί του άρθρου 4, παράγραφος 7, να μπορεί να θεωρηθεί συμβιβαστή προς την κοινή αγορά (η συνεισφορά στην ανάπτυξη), πρέπει να επισύρει ipso facto το ασυμβίβαστο της ενισχύσεως.

84. Η Επιτροπή επεξέτεινε ωστόσο τη συλλογιστική της και επισήμανε ότι η χορήγηση της επίδικης ενισχύσεως εμπεριείχε τον κίνδυνο διπλής στρεβλώσεως του ανταγωνισμού: εις βάρος, αφενός, των ναυπηγείων της Κοινότητας πλην των επιφορτισμένων με τη ναυπήγηση των πλοίων και, αφετέρου, των εφοπλιστών της Κοινότητας που αντιμετωπίζουν τον ανταγωνισμό της COSCO.

85. Θα εξετάσω τα δύο αυτά σημεία.

86. Είναι σαφές ότι από τη στιγμή που η σχεδιαζόμενη ενίσχυση υπέρ των προοριζομένων για την COSCO τριών πλοίων μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί πραγματική αναπτυξιακή ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 7, δεν μπορεί πλέον να δικαιολογηθεί η στρέβλωση του ανταγωνισμού που αναγκαστικά προκαλεί στην κοινή αγορά επ' ωφελεία των οικείων ναυπηγείων. Είναι, συναφώς, ενδεικτικό ότι η στρεφομένη κατά του σχεδίου COSCO αρχική καταγγελία προέρχεται από ναυπηγείο της Κοινότητας.

68 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 20, βλ. τις σκέψεις 32 και 33.

87. Έπρεπε η Επιτροπή να επικαλεστεί επίσης τον κίνδυνο σοβαρής στρεβλώσεως του ανταγωνισμού στον τομέα των *πλωτών μεταφορών*, για τον λόγον ότι τα πλοία που θα αγοράσει η COSCO θα ενισχύσουν τη θέση του εφοπλιστή αυτού σε γραμμές που είναι δρομολογημένα πλοία της Κοινότητας;

88. Δεν μου φαίνεται ότι ευσταθεί μια τέτοια αντίρρηση.

89. Πράγματι, εξ ορισμού, η οδηγία ενσωματώνει αυτό το είδος κινδύνου, που είναι σύμφυτο σε κάθε αναπτυξιακή ενίσχυση η οποία μπορεί πάντοτε να έχει αντίρροπα αποτελέσματα βλαπτικά για τους κοινοτικούς επιχειρηματίες. Έτσι, δεν επιβάλλει τη δρομολόγηση των χάρη σε αναπτυξιακή ενίσχυση αγοραζομένων πλοίων σε γραμμές όπου δεν υφίσταται ο ανταγωνισμός των κοινοτικών πλωτών μεταφορέων. Αυτό το είδος κινδύνου θα υπήρχε ακόμη και αν επρόκειτο για αναπτυξιακή ενίσχυση που ήταν αναγκαία στην COSCO.

90. Ωστόσο δεν θεωρώ ότι η διαπίστωση αυτή της Επιτροπής συνιστά λόγο ακυρώσεως της αποφάσεώς της. Αν και πλεονάζουσα, η διαπίστωση αυτή δεν αλλοιώνει την κύρια αιτιολογία της αποφάσεως: την έλλειψη πραγματικού αναπτυξιακού χαρακτήρα της ενισχύσεως.

Επί της εσφαλμένης εκτιμήσεως

91. Κατά το προσφεύγον κράτος, η απόφαση της Επιτροπής είναι προϊόν εσφαλμένης εκτιμήσεως κατά το μέτρο που αναφέρεται, κατά τρόπο αντιφατικό, σε κίνδυνο σοβαρής στρεβλώσεως του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών μελών, τόσο στον τομέα των ναυπηγικών εργασιών όσο και στον τομέα των πλωτών μεταφορών, προβαίνοντας ταυτόχρονα στη διαπίστωση ότι δεν είναι σε θέση να αποδείξει ότι η ισχύουσα τιμή ισοδυναμεί με ενίσχυση προς τα ναυπηγεία (σημείο VI, τρίτο εδάφιο, στοιχείο 1) [69].

92. Η ευρεία εξουσία εκτιμήσεως που αναγνωρίζεται στην Επιτροπή στον τομέα των ενισχύσεων του άρθρου 92, παράγραφος 3, συνεπάγεται περιορισμένο έλεγχο του Δικαστηρίου: «Ο περιορισμένος αυτός έλεγχος δεν ισοδυναμεί ωστόσο με απουσία ελέγχου, καθόσον περιλαμβάνει τον έλεγχο της ακρίβειας των πραγματικών περιστατικών, της προφανούς πλάνης εκτιμήσεως, της νομικής πλάνης, της κανονικότητας της διαδικασίας και της καταχρήσεως εξουσίας.» [70]

93. Ως προς τον κίνδυνο *σοβαρής στρεβλώσεως του ανταγωνισμού* σε βαθμό που αντιβαίνει στο κοινό συμφέρον όσον αφορά τους εφοπλιστές, μόλις ανωτέρω ανέφερα ότι η διαπίστωση αυτή ήταν περιττή. Περιττό να σημειωθεί ότι, όσον αφορά τα ενδιαφερόμενα ναυπηγεία, η Επιτροπή επισήμανε, χωρίς να έχει προσκομιστεί απόδειξη περί του αντιθέτου, ότι μπόρεσαν να επωφεληθούν από «το πιο υψηλό επίπεδο τιμών που ισχύει στην αγορά γι' αυτόν τον τύπο πλοίου».

Επί των αρχών της ισότητας, της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και του σεβασμού των δικαιωμάτων υπερασπίσεως

94. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας επικαλείται την παραβίαση των αρχών της ισότητας, της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και του σεβασμού των δικαιωμάτων υπερασπίσεως.

95. Έλαβε η Επιτροπή υπόψη της την αναγκαιότητα της ενισχύσεως για πρώτη φορά στην απόφασή της της 31ης Ιουλίου 1992, δεδομένου ότι δεν την επικαλέστηκε, κατά την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, ούτε στην ανακοίνωσή της της 3ης Ιανουαρίου 1989 σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 7, της έβδομης οδηγίας, ούτε στην ανακοίνωση με την οποία κίνησε τη διαδικασία εξετάσεως στην υπόθεση αυτή, ούτε στις διάφορες ανταλλαγές επιστολών που προηγήθηκαν της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως;

69 — Προσφυγή, σημείο 9.

70 — Biancarelli, J.: «Le contrôle de la Cour de justice des Communautés européennes en matière d'aides publiques», *AJDA*, 20 Ιουνίου 1993, σ. 412, 423.

96. Τόσο από τα προσαρτημένα στην προσφυγή έγγραφα όσο και από τη συζήτηση προκύπτει ότι η έννοια της αναγκαιότητας της ενισχύσεως υπονοείτο ή είχε μνημονευθεί 1) στην επιστολή της 22ας Νοεμβρίου 1991 επί της οποίας στηρίχθηκε η ανακοίνωση [71], 2) κατά τη διάρκεια συναντήσεως που προηγήθηκε της προσβαλλομένης αποφάσεως και η οποία έλαβε χώρα μεταξύ εκπροσώπων της Επιτροπής και της Γερμανικής Κυβερνήσεως [72], 3) ήδη στην επιστολή της 3ης Ιανουαρίου 1989, με την οποία η Επιτροπή επέμενε όσον αφορά τη σπουδαιότητα του ελέγχου του ειδικού αναπτυξιακού χαρακτήρα της σχεδιαζομένης ενισχύσεως.

97. Η εκ μέρους της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας επίκληση της παραβιάσεως των αρχών της ισότητας, της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και του σεβασμού των δικαιωμάτων υπερασπίσεως συνδέεται στενώς προς την έλλειψη της αναγκαιότητας ως απαιτουμένης προϋποθέσεως στις προηγούμενες της αποφάσεως πράξεις της Επιτροπής.

98. Εφόσον αποδεικνύεται ότι η Επιτροπή αναφέρθηκε στην έννοια αυτή προ της 31ης Ιουλίου 1992, δεν χρειάζεται να γίνουν παρά σύντομες παρατηρήσεις ως προς τους τρεις τελευταίους προβαλλομένους λόγους ακυρώσεως.

Επί της παραβιάσεως της αρχής της ισότητας

99. Είναι πάγια η σχετική νομολογία του Δικαστηρίου:

«(...) η γενική αρχή της ισότητας, της οποίας ειδική έκφραση αποτελεί η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, ανήκει στις θεμελιώδεις αρχές του κοινοτικού δικαίου. Η αρχή αυτή απαγορεύει τη διαφορετική μεταχείριση αναλόγων καταστάσεων, εκτός εάν η διαφοροποίηση δικαιολογείται αντικειμενικά.» [73]

100. Κατά την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η χρησιμοποίηση κριτηρίου που δεν εμφαίνεται στο άρθρο 4, παράγραφος 7, της έβδομης οδηγίας ούτε στην επιστολή της 3ης Ιανουαρίου 1989 αντίκειται προς την αρχή της ισότητας και είναι παράνομη [74].

101. Εφόσον ο έλεγχος της αναγκαιότητας της ενισχύσεως αποτελεί μέρος του ελέγχου του αναπτυξιακού χαρακτήρα, η Επιτροπή δεν ήταν δυνατόν να παραβιάσει την αρχή της ισότητας, δεδομένου ότι προσέφυγε ακριβώς στην αρχή αυτή.

71 — «(...) δεν κατέστη σαφές στην Επιτροπή βάσει των πληροφοριών που έλαβε από κύκλους της αγοράς εάν το σχέδιο ενίσχυσης για την εν λόγω σύμβαση COSCO αποτελεί περισσότερο λειτουργική ενίσχυση προς τα συμμετέχοντα γερμανικά ναυπηγεία παρά γνήσια ενίσχυση προς μία αναπτυσσόμενη χώρα» (ΕΕ 1992, C 22, σ. 5).

72 — Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο εκπρόσωπος της Επιτροπής αναφέρθηκε, χωρίς να υπάρξει αντίλογος επ' αυτού, σε συνάντηση η οποία έλαβε χώρα στις 12 Φεβρουαρίου 1992 και κατά τη διάρκεια της οποίας οι εκπρόσωποι της DG IV εξέφρασαν τις αμφιβολίες τους κατά πόσον η COSCO αποτελούσε επιχείρηση που μπορούσε να τύχει αναπτυξιακής ενισχύσεως.

73 — Απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 1980, 810/79, Überschär (Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 43, σκέψη 16). Βλ. επίσης την απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 1980, 147/79, Hochstrass κατά Δικαστηρίου (Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 191).

74 — Σημείο 7 της προσφυγής.

102. Θα επισημάνω εξάλλου ότι το προσφεύγον κράτος δεν επικαλέστηκε καμία διαδικασία κρατικής αναπτυξιακής ενισχύσεως που να θεμελιώνει αυτόν τον λόγο ακυρώσεως.

Επί της παραβιάσεως της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

103. Για να μπορεί να επικαλεστεί βασίμως την αρχή αυτή, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας θα έπρεπε να αποδείξει ότι κάποια αλλαγή στην κοινοτική πρακτική της προξένησε ζημία.

104. Διαπιστώθηκε ανωτέρω ότι δεν υπήρξε τέτοια αλλαγή. Επομένως, δεν αποδείχθηκε παραβίαση της αρχής αυτής.

Επί της παραβιάσεως της αρχής του σεβασμού των δικαιωμάτων υπερασπίσεως

105. Κατά πάγια νομολογία, «(...) η παροχή της δυνατότητας ασκήσεως του δικαιώματος της υπερασπίσεως σε κάθε διαδικασία κινούμενη κατά ενός προσώπου, η οποία είναι δυνατόν να καταλήξει στην έκδοση βλαπτικής εκτελεστής πράξεως, συνιστά θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου και πρέπει να εξασφαλίζεται ακόμα και αν δεν υπάρχει ειδική ρύθμιση» [75].

106. Σύμφωνα με την αρχή αυτή πρέπει όχι μόνο «(...) να παρέχεται στο οικείο κράτος μέλος η δυνατότητα να καθιστά λυσιτελώς γνωστή την άποψή του επί των παρατηρήσεων που έχουν υποβάλει οι ενδιαφερόμενοι τρίτοι σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης και επί των οποίων η Επιτροπή προτίθεται να στηρίξει την απόφασή της» [76], αλλά πρέπει επίσης η Επιτροπή να επικαλείται στην απόφασή της μόνο τα στοιχεία επί των οποίων το οικείο κράτος μέλος μπόρεσε να παράσχει εξηγήσεις.

107. Δεν αποδείχθηκε, το αντίθετο μάλιστα προέκυψε, ότι κατέστη αδύνατο στη Γερανική Κυβέρνηση να δικαιολογήσει την αναγκαιότητα της ενισχύσεως.

108. Επομένως, ο λόγος αυτός, όπως και οι δύο προηγούμενοι, δεν αποδεικνύεται.

75 — Απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1990, σ. I-307, σκέψη 29). Βλ. την παρατεθείσα νομολογία. Βλ., επίσης, την απόφαση της 10ης Ιουλίου 1986, 40/85, Βέλγιο κατά Επιτροπής (Συλλογή 1986, σ. 2321, σκέψη 28).

76 — Όπ.π., σκέψη 30.

109. Καταλήγω συνεπώς στην απόρριψη της προσφυγής ως απαράδεκτης, καθόσον αυτή στρέφεται κατά του άρθρου 1 της αποφάσεως, ως αβάσιμης κατά τα λοιπά και στο ότι το προσφεύγον κράτος πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.